

L'ARXIU SOCIAL: DE SERVEI A COMUNITAT

Conclusions del XVII Congrés d'Arxivística i Gestió Documental de Catalunya celebrat a Sant Feliu de Guíxols

A continuació presentem les principals conclusions extretes de les diferents ponències i comunicacions presentades els passats dies 9, 10 i 11 de maig, estructurades seguint els cinc eixos que van conformar el programa científic del Congrés.

Sistema d'Arxius de Catalunya

Un dels eixos del Congrés s'ha dedicat íntegrament al Pla de Govern d'Arxius i Gestió Documental de Catalunya. S'han presentat les primeres conclusions de les taules territorials realitzades durant els mesos de febrer i març, amb la voluntat d'oferir una panoràmica completa de la visió del sector sobre el desenvolupament que necessita el Sistema d'Arxius de Catalunya. I aquestes conclusions s'ha presentat a debat.

- 1) El sector es mostra implicat plenament en el Pla d'Arxius i Gestió Documental de Catalunya. Una prova n'és l'alta participació en les taules territorials amb més de 250 persones. Tanmateix, dels debats i els comentaris manifestats s'observa encara un fort escepticisme, segurament provocat per masses anys de retallades i estancament. El Pla necessita encara més credibilitat i això només s'assolirà si a les necessitats plantejades s'ofereixen solucions ajustades i completes.
- 2) La necessitat de més lideratge es manifesta de manera clara i oberta, i se suma a la sol·licitud de més recursos econòmics i humans per tornar a dinamitzar el SAC. El lideratge s'obté de les persones, sí, però sobretot de l'obtenció d'un rang orgànic per a la capçalera del SAC que li permeti treballar en igualtat de condicions amb altres departaments de la Generalitat i amb les administracions públiques catalanes. El SAC, i això és evident, requereix un redimensionament.
- 3) Redimensionar la capçalera del Sistema d'Arxius de Catalunya, atès que es porten molts anys sense prendre decisions en aquest sentit, és quelcom necessari i desitjat. Tanmateix, qualsevol decisió que es prengui no hauria de caure amb contradiccions manifestes amb les solucions que s'estiguin plantejant durant el desenvolupament del Pla, sinó que s'hi haurien d'apropar. S'ha manifestat reiteradament i amb un alt consens en el sector, la necessitat de crear una Direcció General d'Arxius i Gestió Documental, d'on n'haurien de derivar tres subdireccions. La primera destinada a dirigir les polítiques de governança de la informació a nivell de Generalitat i a nivell nacional. La segona destinada a promoure i potenciar les polítiques arxivístiques al territori amb un protagonisme clar tant de la xarxa d'arxius comarcals

com dels municipis. I la tercera destinada a evolucionar les polítiques arxivístiques de país i d'abast nacional, amb un protagonisme ajustat de l'Arxiu Nacional de Catalunya sobretot en matèria de preservació digital. Qualsevol solució intermitja o inferior a les proposades en els debats del Pla poden acabar provocant la pèrdua de confiança dels professionals del sector en el seu propi desenvolupament.

- 4) Tenim l'oportunitat de continuar debatent en el marc del Pla d'Arxius i Gestió Documental de Catalunya, sobre la possibilitat d'evolucionar encara més el SAC, dotant-lo d'independència, de rang orgànic transversal i d'autoritat, de sol·lucions organitzatives innovadores i de visió de país. Tots ells són elements que han estat reclamats en aquest congrés i, de fet, en tants d'altres congressos anteriors, i que algun dia caldrà afrontar seriosament. Atenent que el Pla d'Arxius i Gestió Documental és un pla de Govern, i no merament sectorial, tenim davant una oportunitat que no podem deixar caure ni menystenir.

Tecnologies participatives

El paradigma del Govern Obert ha canviat la natura mateixa de l'exercici del poder, fent que la ciutadania esdevingui co-responsable de la presa de decisions polítiques. Igualment, la digitalització de l'economia està provocant la datificació progressiva de les relacions productives:

- 5) La gestió documental, situada plenament en l'estadi de governança de la informació, esdevé el fonament que garanteix la sostenibilitat i l'eficiència tant de l'acció política com dels processos de negoci, al ser l'única aproximació holística i global a la creació, la gestió i la preservació de dades i documents en relació al seu context tant de producció com d'ús.
- 6) Aquest context transcendeix els fluxos de treball administratius i/o corporatius tancats i s'estén, mitjançant plataformes participatives, més enllà del si de les organitzacions. És vital disseminar els estàndards tècnics en gestió documental en aquestes plataformes, si volem mantenir els requeriments d'autenticitat, de integritat i de fiabilitat en les dades i documents que s'hi generen.
- 7) Així mateix, democratitzar la tecnologia i el coneixement arxivístics és un pas previ i imprescindible per assegurar la integració de la ciutadania com a agent significatiu de l'acció de govern, juntament amb polítics i tècnics, atesa la seva condició de coproductora de la informació pública.

e-Inclusió i Gamificació

La quarta revolució industrial (big data, intel·ligència artificial, etc.) és ja una realitat. Les dades són el recurs més buscat, però només la dada de qualitat

esdevé un autèntic actiu per al seu productor, a la vegada que la dada de mala qualitat un actiu per a la difusió de falsedats i notícies falses:

- 8) Els arxius han de superar el rol passiu de jaciments de dades per transformar-se en autèntics laboratoris, treballant de forma cooperativa amb enginyers en supercomputació o experts en visualització de dades, per tal d'aportar criteri analític i rellevància informacional a les eines de tractament de les dades massives. L'arxivística computacional sembla el camí més prometedor en aquest sentit.
- 9) Un cop sigui habitual la col·laboració des de l'inici en el disseny de projectes, la integració de les humanitats digitals per a la difusió dels fons històrics o l'ús d'algorismes de processament de llenguatge natural per al tractament de la informació en fase activa esdevindran realment accions disruptives. Perquè, només així, podrem afrontar el repte d'automatitzar l'anàlisi funcional i no conformar-nos amb la mera descripció temàtica, per molt massiva que sigui.
- 10) La divulgació arxivística ha de superar els habituals instruments de descripció, tallers o exposicions, per tal d'ampliar el seu abast social. Tècniques com la gamificació permeten arribar a sectors més amplis i, si compten amb un bon disseny i objectius clars, permeten fer entendre millor la funció social dels arxius, més enllà del contingut dels documents que custodien.

Reparació i Justícia social

Reparar és una acció que es realitza quan el mal ja està fet. Els arxius són una eina per resoldre dolències socials, però poden ser més efectius en les tasques preventives. Aquestes es realitzen sens dubte amb la promoció de l'accés a la informació de qualitat i autèntica que permet evitar desigualtats socials i jurídiques. L'accés a la informació esdevé central en les polítiques d'arxius i, a la vegada, un mecanisme bàsic per a potenciar la consciència crítica dels ciutadans:

- 11) Els arxius han mostrat el seu potencial reparador quan han estat contemplats en polítiques i protocols per part de l'administració (sumaríssims, recerca de filiació natural, etc.). Amb tot, són encara nombroses les iniciatives que es creen en aquest àmbit (pla de fosses, víctimes de la transició, etc.) que no compten activament amb l'expertesa arxivística, per considerar-la un mer servei finalista, lesionant així greument l'interès de les víctimes.
- 12) L'accés contextualitzat a la informació pública i corporativa també esdevé una potent eina per a la justícia social, tal com mostren tant les iniciatives sorgides des de la societat civil (emprant plataformes que auditen l'acció de govern o del sector empresarial a través de tècniques de traçabilitat, verificació i divulgació d'informació) com els portals

públics que s'estructuren seguint criteris i instruments de gestió documental.

- 13) Bé sigui en l'àmbit de la reparació o en el de justícia social, s'ha constatat la infrautilització de la capacitat didàctica dels arxius per part de l'administració. Les iniciatives en aquest sentit són puntuals i fruit de la dedicació de centres individuals. Caldria un diàleg més fluid i una estratègia compartida amb observatoris professionals i col·lectius agreujats per dissenyar activitats que aprofitin les evidències de les lluites per assolir drets civils i socials que preserva l'estructura arxivística.

Nous patrimonis documentals

La infoesfera és el medi natural de la producció d'informació i, com ja hem apuntat respecte els processos de negoci, poques relacions socials escapen a la pertinent datificació. La societat ha esdevingut arxiu i, si volem crear una futura memòria democràtica del present, cal transformar a cada ciutadà en arxiver d'un mateix.

- 14) Avui dia, la major part de la documentació pertanyent a fons personals, familiars i, fins i tot, corporatius es genera i/o preserva en plataformes privatives sense que els productors tinguin consciència dels riscos que comporta d'accés i seguretat a mig i llarg termini. Cal insistir en què el perill de *forat negre* digital, més enllà d'un marc normatiu patrimonial del tot inadequat per a l'entorn digital, no està tant en el format de la informació, sinó en la manca de control sobre el seu sistema de producció i gestió.
- 15) La web social, amb tot, permet disposar d'un registre d'ampli espectre perquè col·lectius, tradicionalment subalterns, pugui documentar les seves accions des d'una perspectiva pròpia, al marge i sovint en contradicció amb els registres oficials. No podem dubtar del necessari tractament arxivístic d'aquests fons, però cal desenvolupar una metodologia que repensi principis teòrics clàssics i que es fonamenti en una sòlida aproximació ètica.
- 16) Els professionals, per tant, hem de prendre un rol actiu a l'hora d'alfabetitzar la ciutadania en autonomia arxivística –entesa com la capacitat per a individus i comunitats de participar amb veu pròpia en la gestió de la informació pública per motius d'identitat, memòria i rendició de comptes– com a eina bàsica per garantir la seva identitat digital i la seva sobirania política.

Barcelona, 21 de maig de 2019